

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum passiones quæ sunt in concupiscibili, sint diuersæ ab his
quæ sunt in irascibili.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

spirituales. Et quantum ipse insinuat videtur, intendit, quod voluntas tunc operatur, quando contingit obiectum.

Tunc autem patitur, quando recipit ab obiecto, ita quod operatio coniungit potentiam obiecto, passio autem non, sed ab obiecto est, ut causa efficiente tantum. Nulla autem, hac ratione probat in generali: sed forte super ipsius passionis nomen inmixtum, & autoritate Aristotelis usus, quod delectatio sequitur operationem, quasi per se notum accepit, quod fallum credimus. Passionis enim nomen in primis in immaterialibus, uel ad solam receptionem, ut in intellectu uel ad receptionem per modum rei, quae trahitur in aliud, ut in appetitu intellectiuo constat inueniri ex tertio de anima, & 5. Metaph. & hoc proprie loquendo. Metaphorice enim conuenimus actus uoluntatis similes passionibus appetitus sensitiui uocare passiones, ut uelle uindictam, uocamus iram: & uelle malum alicui, uocamus odium. Et hac locutio multos, iudicio meo, fefellit. Quod aut delectatio sequatur operationem, hoc accidit ei in quantum est passio: non enim omnis passio sequitur sic operationem, immo stat, quod passio sit prima operatio appetitus, ut patet de amore. Et tu potes sic inspicere, quod dicimus. Amor est passio, immo prima omnium passionum, & tamen amor est operatio tam in appetitu sensitiuo, quam intellectiuo, ergo distinctio inter passionem, & operationem appetitus nulla est. Minor patet, quia amor maxime contingit obiectum, & apud Scotum est ipsa essentia beatitudinis.

¶ rateres, Delectatio est passio, & habet pro obiecto, & non solum pro causa, delectabile, ergo

diuina: sed passio diuinorum non potest pertinere ad appetitum sensitiuum, cuius obiectum est bonum sensibile: ergo passio est in appetitu intellectiuo, sicut & in sensitiuo.

¶ 2. Præter. Quando actiuum est potentius, tanto passio est fortior: sed obiectum appetitus intellectiuo, quod est bonum uniuersale, est potentius actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, quod est particulare bonum: ergo ratio passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quam in appetitu sensitiuo.

¶ 3. Præter. Gaudium, & amor, passiones quaedam esse dicuntur: sed hæc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solum in sensitiuo: alioquin non attribuerentur in scripturis Deo, & angelis: ergo passiones non magis in appetitu sensitiuo, quam in intellectu.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in 2. lib. describens animales passiones: Passio est motus appetitiue uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali: & aliter. Passio est motus irrationalis anime per susceptionem boni, & mali.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, Passio proprie inuenitur ubi est transmutatio corporalis, quae quidem inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitiua, sed et naturalis. In actu autem appetitus intellectiuo non requiritur aliqua transmutatio corporalis: quia huiusmodi appetitus non est uirtus alicuius organi: unde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitiui, quam intellectiuo, ut et patet per definitiones Damasceni inductas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passio diuinorum, ubi est affectio ad diuina, & coniunctio ad ipsa per amorem: quod tamen fit sine transmutatione corporali.

AD SECUNDUM dicendum, quod magnitudo passionis non solum dependet ex uirtute agentis, sed etiam ex passibilitate patientis, quia quae sunt bene passibilia, multum patiuntur etiam a paruis actiuis. Licet ergo obiectum appetitus intellectiuo sit magis actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, tamen appetitus sensitiuus est magis passiuus.

AD TERTIUM dicendum, quod amor & gaudium, & alia huiusmodi, cum attribuantur Deo, uel angelis, aut hominibus secundum appetitum intellectiuum, significant simplicem actum uoluntatis cum similitudine

ne effectus absque passione. Unde dicit Augustinus nono de ciuitate Dei. Sancti Angeli & sine ira puniunt, & sine misericordie compassione subueniunt: & tamen istarum nomina passionum, consuetudine locutionis humane et in eos usurpatur pro quanda operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem.

¶ 2. Præter. Quando actiuum est potentius, tanto passio est fortior: sed obiectum appetitus intellectiuo, quod est bonum uniuersale, est potentius actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, quod est particulare bonum: ergo ratio passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quam in appetitu sensitiuo.

¶ 3. Præter. Gaudium, & amor, passiones quaedam esse dicuntur: sed hæc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solum in sensitiuo: alioquin non attribuerentur in scripturis Deo, & angelis: ergo passiones non magis in appetitu sensitiuo, quam in intellectu.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in 2. lib. describens animales passiones: Passio est motus appetitiue uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali: & aliter. Passio est motus irrationalis anime per susceptionem boni, & mali.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, Passio proprie inuenitur ubi est transmutatio corporalis, quae quidem inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitiua, sed et naturalis. In actu autem appetitus intellectiuo non requiritur aliqua transmutatio corporalis: quia huiusmodi appetitus non est uirtus alicuius organi: unde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitiui, quam intellectiuo, ut et patet per definitiones Damasceni inductas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passio diuinorum, ubi est affectio ad diuina, & coniunctio ad ipsa per amorem: quod tamen fit sine transmutatione corporali.

AD SECUNDUM dicendum, quod magnitudo passionis non solum dependet ex uirtute agentis, sed etiam ex passibilitate patientis, quia quae sunt bene passibilia, multum patiuntur etiam a paruis actiuis. Licet ergo obiectum appetitus intellectiuo sit magis actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, tamen appetitus sensitiuus est magis passiuus.

AD TERTIUM dicendum, quod amor & gaudium, & alia huiusmodi, cum attribuantur Deo, uel angelis, aut hominibus secundum appetitum intellectiuum, significant simplicem actum uoluntatis cum similitudine

ne effectus absque passione. Unde dicit Augustinus nono de ciuitate Dei. Sancti Angeli & sine ira puniunt, & sine misericordie compassione subueniunt: & tamen istarum nomina passionum, consuetudine locutionis humane et in eos usurpatur pro quanda operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem.

¶ 2. Præter. Quando actiuum est potentius, tanto passio est fortior: sed obiectum appetitus intellectiuo, quod est bonum uniuersale, est potentius actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, quod est particulare bonum: ergo ratio passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quam in appetitu sensitiuo.

¶ 3. Præter. Gaudium, & amor, passiones quaedam esse dicuntur: sed hæc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solum in sensitiuo: alioquin non attribuerentur in scripturis Deo, & angelis: ergo passiones non magis in appetitu sensitiuo, quam in intellectu.

delectatio est contra gens obiecto, probatur assumptum, quia uidens Deum, delectatur de Deo tanquam obiecto summo delectabili: & quod habet delectationem morosam, delectatur de re cogitata ut pi, ut obiecto delectabili ac si esset in re, & non solum, ut causa efficiente. Dicit ergo, quod passiones in appetitu sensitiuo sunt ueræ operationes, causate tam ab appetibili, & habet res pro obiecto appetibile, sed differentia consistit in hoc, quod in appetitu sensitiuo sunt permixtae cum passio ne corporali: in appetitu uero intellectiuo non: & per exclusionem huius compositionis dicuntur in eo simplices actus, similes tamen passionibus, sicut appetitus. Hec nunc iustitiam in communi; in speciali autem inferius cum de delectatione & tristitia tractabitur, sermo erit.

¶ Super Quæstionem sigefimateriam articulum primum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum passiones, quae sunt in concupiscibili, sint diuersae ab his, quae sunt in irascibili.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod passiones eadem sint in irascibili, & in concupiscibili. Dicit enim Philosophus in secundo Ethicorum quod passiones animae sunt, quas sequitur gaudium & tristitia; sed gaudium & tristitia sunt in concupiscibili, ergo omnes passiones sunt in concupiscibili: non ergo sunt aliae in irascibili, & aliae in concupiscibili.

¶ 2. Præter. Matth. 13. super illud, Simile est regnum celorum fermento &c. dicit glossa Hieronimi. In ratione possideamus prudentiam, in irascibili odium uitiorum, in concupiscibili desiderium uirtutum: sed odium est in concupiscibili, sicut & amor cui contrariatur, ut dicitur in secundo Topicorum ergo eadem passio est in concupiscibili, & irascibili.

¶ 3. Præter. Passiones & actus differunt specie secundum obiecta: sed passionum irascibilis & concupiscibilis eadem obiecta sunt. scilicet bonum & malum. ergo eadem passiones sunt irascibilis & concupiscibilis.

SED CONTRA. Diferentiarum potestiarum actus sunt specie diuersi, sicut uidere & audire: sed irascibilis

¶ 2. Præter. Quando actiuum est potentius, tanto passio est fortior: sed obiectum appetitus intellectiuo, quod est bonum uniuersale, est potentius actiuum, quam obiectum appetitus sensitiui, quod est particulare bonum: ergo ratio passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quam in appetitu sensitiuo.

¶ 3. Præter. Gaudium, & amor, passiones quaedam esse dicuntur: sed hæc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solum in sensitiuo: alioquin non attribuerentur in scripturis Deo, & angelis: ergo passiones non magis in appetitu sensitiuo, quam in intellectu.

SED CONTRA est, quod dicit Damascenus in 2. lib. describens animales passiones: Passio est motus appetitiue uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali: & aliter. Passio est motus irrationalis anime per susceptionem boni, & mali.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, Passio proprie inuenitur ubi est transmutatio corporalis, quae quidem inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & non solum spiritualis, sicut est in apprehensione sensitiua, sed et naturalis. In actu autem appetitus intellectiuo non requiritur aliqua transmutatio corporalis: quia huiusmodi appetitus non est uirtus alicuius organi: unde patet, quod ratio passionis magis proprie inuenitur in actu appetitus sensitiui, quam intellectiuo, ut et patet per definitiones Damasceni inductas.

es. 22. circa princ.

Ibid.

es. 1. d. ad 3.

In argum. Sed contra.

D. 278.

p. p. art. 2. q. 22. a.

p. p. q. 9. d. 3.

D. 27.

p. p. q. 9. d. 3.

es. 1. d. ad 3.

es. 1. d. ad 3.

p. p. q. 9. d. 3.

genit ab ea, nec vlla rationem inuenio, nisi forte ex 26. dist. eundem tertij quis affumat istam, scilicet, quia arduum, aut significat abiens, aut excedens facultatem potentiae, cui dicitur arduum, aut excedens omnia mala sibi contraria: sed nihil horum est. ergo &c. hac autem sententia, aut distinctio, nihil obstat: quoniam arduum nihil horum formaliter significat, sed diffinitur in bono vel malo. Arduus n. res dicitur, quae difficultatem ac propterea celsitudinem quam habet: difficultas enim aggredi non parum reputatur, & difficilis succumbere, vel ea fugere, non multum vituperamus. Quod autem bonum difficile, & bonum absolute egent diuersis potentis, in prima parte dictum est, & in responsione ad tertium hic ostenditur, ex eo, quod bonum difficile habet, unde repugnat concupiscentiae. Offendens ergo est unum contentum sub obiecto irascibili, pro quanto spectat ad aliquam eius passionem, puta, iram ad quamvis autem obiectum est difficile, siue arduum. Et scito, quod cum ponitur differentia in ter obiectum concupiscibilis & irascibilis: quia illius boni absolute, istius boni arduum, perinde est ac si diceretur, quod concupiscibilis obiectum est bonum sensibile, nullo addito: irascibilis vero bonum determinatum ad rationem ardui, seu difficultatis, ita quod illud est simplex, hoc est quae compositum. Unde non fallans. putans, quod concupiscibilis feratur in bonum, & irascibilis in illius difficultatem: sed iecto, & quod concupiscibilis feratur in bonum, & quod irascibilis feratur in bonum arduum. Omnis namque appetitus obiectum est bonum: & ira, ut dicitur in secundo Rhetoricorum, capitulo primo, est appetitus appetentis punitionis, quod bonum est in re, vel apparentia mani-

bilis, & concupiscibilis sunt duae potentiae diuidentes appetitum sensitiuum, vt in 1. dictum est. ergo concupiscentiae sunt motus appetitus sensitiui, ut supra dicitur est, passiones, quae sunt in irascibili, erunt aliae in specie a passionibus, quae sunt in concupiscibili.

RESPON. Dicendum, quod passiones, quae sunt in irascibili, & in concupiscibili differunt specie. Cum enim diuersae potentiae habeant diuersa obiecta, ut in 1. dictum est, necesse est, quod passiones diuersarum potentiarum ad diuersa obiecta referantur: unde multo magis passiones diuersarum potentiarum specie differunt. Maior enim differentia obiecti requiritur ad diuersificandam speciem potentiarum, quam ad diuersificandam speciem passionum, vel actuum. Sicut enim in naturalibus diuersitas generis consequitur diuersitatem potentiae materiae, diuersitas autem speciei diuersitatem formae in eadem materia: ita in actibus animae actus ad diuersas potentias pertinentes, sunt non solum specie, sed et genere diuersi. Actus autem, vel passiones respicientes diuersa obiecta spalia comprehensa sub uno communi obiecto vnius potentiae, differunt sicut species illius generis. Ad cognoscendum ergo quae passiones sunt in irascibili, & quae in concupiscibili, oportet assumere obiectum vtriusque potentiae. dictum est autem in primo, quod obiectum potentiae concupiscibilis est bonum, vel malum sensibile simpliciter acceptum, quod est delectabile, vel de odorsu: sed quae necesse est, quod interdum anima difficultate, vel pugna patitur adipiscendo aliquid huiusmodi bonum, vel fugiendo aliquid huiusmodi malum, in quantum hoc est quodammodo eleuatum supra facultatem animalis: id ipsum bonum, vel malum in quo habet rationem ardui vel difficultatis, est obiectum irascibilis. Quaecumque ergo passiones respiciunt absolute bonum, vel malum, pertinent ad concupiscibile, vt gaudium, tristitia, amor, odium, & similia. Quaecumque vero passiones respiciunt bonum, vel malum sub ratione ardui, puta est aliquid adipiscibile, vel fugibile cum aliqua difficultate, pertinent ad irascibile, ut audacia, & timor, spes, & huiusmodi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut primo dictum est, ad hoc uis irascibilis data est animalibus, vt tollantur impedimenta, quibus concupiscibilis in suum obiectum tendere prohibetur, vel propter difficultatem boni adipi-

ascendi, vel propter difficultatem mali superandi. et ideo passiones irascibilis omnes terminantur ad passiones concupiscibilis, & secundum hoc etiam passiones quae sunt in irascibili, consequuntur gaudium & tristitia, quae sunt in concupiscibili.

AD SECVNDVM dicendum, quod odium vitiorum attribuitur Hier. irascibili, non propter rationem odij, quod proprie competit concupiscibili, sed propter impugnationem, quae pertinet ad irascibilem.

AD TERTIVM dicendum, quod bonum in quantum est delectabile, mouet concupiscibile, sed si bonum habeat quandam difficultatem ad adipiscendum, ex hoc ipso habet aliquid repugnans concupiscibili: & ideo necessarium fuit esse aliam potentiam, quae in id tendere, & ratio est eadem de malis, & haec potentia est irascibilis: unde ex consequenti species concupiscibilis, & irascibilis specie differunt.

ARTICVLVS II.

Verum contrarietas passionum irascibilis, sit secundum contrarietatem boni, & mali.

DISECVNDVM sic procedit. Videtur, quod contrarietas passionum irascibilis non sit, nisi in contrarietate boni, & mali. Passiones enim irascibilis ordinantur ad passiones concupiscibilis, ut dictum est: sed passiones concupiscibilis non contrariantur nisi secundum contrarietatem boni, & mali, sicut amor & odium, & gaudium & tristitia, ergo nec passiones irascibilis.

2. Praet. Passiones differunt secundum obiecta, sicut & motus secundum terminos: sed contrarietas non est in motibus, nisi secundum contrarietatem terminorum, ut patet in 5. Phys. ergo neque in passionibus est contrarietas passionum, nisi secundum contrarietatem obiectorum. obiectum autem appetitus est bonum, vel malum, ergo in nulla potentia appetitiua potest esse contrarietas passionum, nisi secundum contrarietatem boni, & mali.

3. Praet. Omnis passio animae attenditur secundum accessum & recessum, vt Avicenna dicit in 6. de naturalibus. sed accessus caritur ex ratione boni, recessus autem ex ratione mali, quia sicut bonum est, quod omnia appetunt, ut dicitur in primo Ethicorum. ita malum est, quod omnia fugiunt, ergo contrarietas

seste: nec refert an idem aut diuersum sit bonum a bono arduo. sed est n. quod distinguntur formaliter. Si tamen dicta authoris in quaestione de veritate, quaestione vigesima quinta, & in tertio sententiarum distinctione vigesima sexta, scrutatus fueris, inuenies, quod obiectum concupiscibilis est bonum sensatum, irascibilis vero estimatum: illam mouent species sensibilem, istam intentiones elicite.

Super Quaestione vigesima sexta Arisculum secundum.

2. art. multa essent dubitanda, si actus passionum nominatarum examinandi essent singillatim. Sed quoniam hoc suis proprijs locis referatur, vnum tantum est discutendum, quomodo. f. contrarietas inter bonum, & malum spectat ad irascibile. Autem intelligitur de bono, & malo absolute, & sic spectat ad concupiscibilem: aut de bono, & malo vt subsunt arduum, & sic non considerantur sub rationibus boni, & mali, sed sub ratione ardui: sicut si loqueremur de ligno & lapide, vt subsunt albedini.

Ad hoc dicitur, quod sicut bonum absolute contrariatur malo absolute, ita bonum arduum & sicut haec sunt altera ab illis, ita contrarietas est alia a contrarietate, licet communicent in nomine: quia vtraque dicitur secundum bonum, & malum. Unde cum quaeritur, Aut &c. respondetur, quod neutro modo proprie loquedo: quoniam, vt predictum est, bonum & malum non concurrunt per accidens, ut subsunt, sicut licet difficultati: sed totum hoc bonum arduum, vel malum arduum per se concurrunt, ita quod contrarietas boni & mali difficultatum spectat ad irascibilem, sunt enim quaedam boni & mali species, bonum difficile, & malum difficile, Et cum in littera distinguitur bonum arduum, in ly bonum,

loca in arguente.

infr. q. 40. artic. 4. & q. 45. art. 2. ad 2. & 3. dist. 26. q. 1. artic. 5. cor. & uer. 21. q. 26. artic. 4.

ver. 48. tom. 2.

in prin. p. li. eth. 10. 5.